УДК 341.218.2
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/56

Тараненко М. М.
https://orcid.org/0000-0002-1594-5598
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ДОКТРИНА ТОБАРА В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: ВІД НЕВИЗНАННЯ НЕКОНСТИТУЦІЙНИХ УРЯДІВ ДО РЕГІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ЛЕГІТИМНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню доктрини Тобара та трансформації закладеного в ній принципу невизнання урядів, які прийшли до влади неконституційним шляхом. Проаналізовано історичні передумови формування доктрини, її міжнародно-договірне закріплення у Центральній Америці на початку XX ст., співвідношення з критерієм ефективного контролю та доктриною Естради. Основну увагу приділено міжнародній практиці XXI ст. Обґрунтовується, що класична доктрина Тобара поступово трансформувалася з моделі індивідуального невизнання уряду на систему колективних міжнародно-правових заходів, спрямованих на недопущення автоматичної міжнародної легітимації влади, встановленої неконституційним шляхом. Досліджено положення Міжамериканської демократичної хартії 2001 р. та практику Організації американських держав у зв'язку з державним переворотом у Гондурасі 2009 р. Встановлено, що цей випадок є одним із найбільш виразних сучасних проявів класичної логіки доктрини Тобара, оскільки ОАД прямо проголосила невизнання будь-якого уряду, який виникне внаслідок неконституційного переривання демократичного порядку. Проаналізовано нормативну систему Африканського Союзу щодо неконституційних змін уряду та практику її застосування. Показано, що у праві Африканського Союзу ідея невизнання неконституційної влади набула інституціоналізованого характеру та реалізується через призупинення участі держав у діяльності організації, санкційні заходи та вимоги відновлення конституційного порядку. Окрему увагу приділено ситуації в Афганістані після встановлення рухом «Талібан» фактичного контролю над державою у 2021 р. Доведено, що афганський випадок демонструє розмежування ефективного контролю, міжнародного визнання уряду та права на міжнародну репрезентацію. Визнання уряду «Талібану» Російською Федерацією у 2025 р. пропонується розглядати не як спростування відповідної міжнародно-правової тенденції, а як відхилення від переважаючої практики міжнародного співтовариства та нехтування процесом формування звичаєво-правового підходу, відповідно до якого насильницьке і неконституційне захоплення державної влади саме по собі не породжує міжнародної урядової легітимності.

Ключові слова: *міжнародно-правове визнання, визнання урядів, доктрина Тобара, неконституційна зміна уряду, державний переворот, «Талібан», Афганістан, демократична легітимність, Організація американських держав, Африканський Союз, ефективний контроль, міжнародне представництво.*

Постановка проблеми. Визнання урядів традиційно належить до інститутів міжнародного права, в межах яких особливо виразно простежується взаємодія правових та політичних чинників. На відміну від визнання держави, проблема визнання уряду виникає передусім тоді, коли зміна осіб або політичних сил, які здійснюють державну владу, відбулася поза межами передбаченого національною конституцією порядку.

Конституційна зміна уряду внаслідок виборів, парламентських процедур, відставки або іншої передбаченої внутрішнім правом процедури за загальним правилом не потребує спеціального міжнародного визнання. Інакше постає питання у випадку державного перевороту, революції, насильницького усунення конституційних органів або захоплення влади внаслідок внутрішнього збройного конфлікту.

© Тараненко М. М., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Однією з найбільш відомих історичних спроб підпорядкувати визнання урядів певному нормативному критерію стала доктрина Тобара, відповідно до якої уряди, що прийшли до влади внаслідок державного перевороту, революції або іншого неконституційного усунення попередньої влади, не повинні отримувати міжнародного визнання до моменту відновлення конституційного порядку. На перший погляд, ця доктрина належить переважно історії міжнародного права. У сучасній дипломатичній практиці держави значною мірою відмовилися від формального проголошення актів визнання іноземних урядів, тоді як критерій ефективного контролю продовжує відігравати значну роль у визначенні суб'єкта, здатного фактично реалізовувати міжнародні права й обов'язки держави.

Однак міжнародна практика XXI ст. демонструє іншу тенденцію. Паралельно зі скороченням кількості формальних актів визнання урядів міжнародні організації виробили розгалужені механізми протидії неконституційним змінам влади. До них належать невизнання нового режиму, збереження міжнародного представництва за усунутим конституційним урядом, призупинення участі держави у діяльності міжнародної організації, персональні та економічні санкції, а також вимоги щодо відновлення конституційного і демократичного порядку. Особливо показовими у цьому відношенні є події у Гондурасі 2009 р., практика Африканського Союзу та ситуація, що виникла після встановлення рухом «Талібан» контролю над Афганістаном у серпні 2021 р.

Це дозволяє поставити питання: чи справді доктрина Тобара втратила актуальність, чи її основна ідея трансформувалася та продовжує існувати в інших міжнародно-правових формах?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти міжнародно-правового визнання висвітлюються у працях В. Г. Буткевича, В. В. Мицика, О. В. Задорожнього, А. В. Войціховського, Н. В. Пронюк, В. М. Репецького, Л. Д. Тимченка, В. П. Кононенка та інших українських учених [1; 2; 4–7; 9].

Безпосередньо проблематику доктрини Тобара досліджувала О. І. Репецька у праці «Вплив політичної доктрини Тобара на міжнародно-правові норми визнання урядів». Авторка простежує розвиток відповідної концепції від центральноамериканських договорів початку XX ст. до практики Африканського Союзу та обґрунтовує суттєвий вплив доктрини Тобара на формування міжнародно-правових норм щодо визнання урядів [8, с. 168–171]. Р. М. Дурсунов розглядав доктрини міжнародно-правового визнання в практиці держав Південної та Північної Америки, аналізуючи політичні й правові передумови виникнення доктрин Тобара та Естради [3, с. 229–232]. І. Є. Хмельова досліджує сучасні тенденції визнання урядів та звертає увагу на поступову відмову держав від використання формальної термінології «визнання уряду», що, однак, не означає зникнення самого явища [10, с. 370–373].

У зарубіжній науковій літературі важливе значення має дослідження Е. де Вет щодо демократичної легітимності та визнання урядів в Африці. Авторка доходить висновку, що демократична легітимність стала суттєвим додатковим фактором, але ще не витіснила повністю традиційний критерій ефективного контролю [13, с. 470–478]. Сучасне питання міжнародного статусу влади «Талібану» спеціально досліджував А. Тріведі. Учений звертає увагу на те, що після 2021 р. низка держав відмовлялася від формального визнання «Талібану», одночасно підтримуючи з ним практичні дипломатичні та економічні контакти. Як умови можливого визнання уряду висували, зокрема, забезпечення прав людини та формування інклюзивного уряду [22, с. 209–222]. С. Хасар, аналізуючи сучасні випадки Лівії, Венесуели, Афганістану та Нігеру, наголошує на складності співвідношення ефективного контролю, визнання та принципу невтручання і констатує зростання значення альтернативних критеріїв – демократичної та конституційної легітимності [16, с. 275–279].

Водночас комплексне дослідження сучасної практики крізь призму функціональної трансформації доктрини Тобара, включаючи Гондурас, Африканський Союз та Афганістан після 2021 р., залишається актуальним.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сучасного міжнародно-правового значення доктрини Тобара та встановлення форм, у яких закладений у ній принцип невизнання урядів, що прийшли до влади неконституційним шляхом, проявляється у практиці XXI ст. Для досягнення цієї мети необхідно визначити первісний зміст доктрини Тобара; встановити її співвідношення з критерієм ефективного контролю та доктриною Естради; проаналізувати практику ОАД і Африканського Союзу; дослідити проблему міжнародного визнання влади «Талібану»; визначити співвідношення між фактичним контролем, визнанням уряду та міжнародною репрезентативністю; а також оцінити можливість формування відповідного міжнародно-правового звичаю.

Виклад основного матеріалу. Доктрина Тобара сформувалася в умовах політичної нестабільності держав Латинської Америки початку XX ст., для яких характерними були численні революції, військові перевороти та насильницькі зміни урядів. Її автором став міністр закордонних справ Еквадору Карлос Тобар. Як зазначає Р. М. Дурсунов, основна ідея запропонованої ним концепції полягала в утриманні держав від визнання урядів, сформованих унаслідок революції або державного перевороту, до того моменту, коли нова влада отримає конституційне підтвердження [3, с. 230]. Вже у 1907 р. відповідний принцип отримав договірне закріплення у відносинах держав Центральної Америки [14].

Подальший розвиток підходу відбувся під час Другої Вашингтонської конференції 1922–1923 рр. Як зазначає О. І. Репецька, Загальний договір про мир і дружбу 1923 р. не лише відтворив принцип невизнання урядів, сформованих унаслідок перевороту чи революції, а й конкретизував обмеження щодо осіб, причетних до такого захоплення влади [8, с. 169–170]. Стаття II Договору 1923 р. передбачала зобов'язання сторін не визнавати уряд, який прийшов до влади в одній із центральноамериканських республік через coup d'état або революцію проти визнаного уряду, доки країна не буде реорганізована в конституційній формі шляхом вільних виборів [15].

У класичній доктрині Тобара можна виокремити три основні елементи: 1. неконституційний спосіб отримання державної влади; 2. міжнародне невизнання уряду, сформованого внаслідок такого порушення; 3. можливість припинення невизнання після відновлення конституційної легітимності, насамперед через вибори.

Важливо, що класична доктрина Тобара не була тотожною загальному принципу демократії. Йшлося передусім про правомірність способу зміни влади, а не про комплексну оцінку політичного режиму. Саме ця характеристика дозволяє визначити історичний зв'язок доктрини з сучасними механізмами протидії неконституційним змінам урядів.

Варто зазначити, що доктрина Тобара вступала у певну суперечність із традиційним критерієм ефективності уряду. Так, з позиції ефективного контролю вирішальним є не спосіб, у який певний режим прийшов до влади, а його реальна здатність здійснювати стабільне управління територією і населенням держави, контролювати державний апарат та забезпечувати виконання міжнародних зобов'язань. У традиційній міжнародно-правовій доктрині такий підхід мав істотне прагматичне значення [1; 2; 4; 5; 7; 9].

З цього приводу І. Є. Хмельова справедливо зауважує, що саме ефективний контроль протягом тривалого часу виступав основним практичним критерієм визначення уряду [10, с. 371]. Застосування виключно критерію ефективності дозволяло міжнародному праву уникати оцінки внутрішньополітичної легітимності влади: якщо новий режим фактично контролював державу та був здатний виконувати її міжнародні зобов'язання, спосіб його приходу до влади мав другорядне значення.

Протилежною за своєю спрямованістю до доктрини Тобара стала сформульована Мексикою у 1930 р. доктрина Естради, що заперечувала саму доцільність формального визнання іноземних урядів. На думку її прихильників, надання іноземним державам можливості визначати, чи є уряд іншої держави достатньо легітимним для визнання, створювало небезпеку втручання у внутрішні справи [10, с. 371].

Однак поступова відмова від формальних декларацій щодо визнання урядів не ліквідувала самої міжнародно-правової проблеми. Як зазначає І. Є. Хмельова, держави можуть уникати вживання терміну «визнання уряду», використовуючи замість нього категорії «законного представника», «офіційного представника» тощо. Вирішальним у такому випадку є зміст відповідного акту та його правові наслідки [10, с. 372]. Наведена обставина має принципове значення для сучасного розуміння доктрини Тобара.

Новий етап розвитку відповідної концепції пов'язаний із прийняттям 11 вересня 2001 р. Міжамериканської демократичної хартії [17] для членів Організації Американських Держав (ОАД). Так, ст. 19 Хартії передбачає, що неконституційне переривання демократичного порядку або неконституційна зміна конституційного режиму, яка серйозно порушує демократичний порядок у державі – члені ОАД, становить непереборну перешкоду для участі її уряду в роботі органів Організації. Крім цього ст. 21 передбачає можливість призупинення права відповідної держави брати участь у діяльності ОАД після встановлення факту неконституційного переривання демократичного порядку та безрезультатності дипломатичних ініціатив [17].

Неконституційність способу зміни влади продовжує мати самостійне міжнародно-правове значення, однак основним засобом реагування стає вже не індивідуальна відмова держави визнавати іноземний уряд, а колективний інституційний

механізм міжнародної організації. Таким чином, предметом обмеження стає передусім право нового режиму реалізовувати міжнародну репрезентативність держави.

Найбільш переконливим прикладом фактичного відтворення класичної формули Тобара у XXI ст. є події у Гондурасі 2009 р. 28 червня 2009 р. президент Гондурасу Мануель Селайя був усунутий від влади, затриманий військовими та примусово вивезений за межі держави. Постійна рада ОАД кваліфікувала зазначені події як державний переворот та неконституційне порушення демократичного порядку. Особливе значення має п. 3 резолюції CP/RES. 953 (1700/09), у якому ОАД прямо проголосила, що жоден уряд, який виникне внаслідок цього неконституційного переривання, не буде визнаний [18]. Це формулювання фактично відтворює основну конструкцію доктрини Тобара.

1 липня 2009 р. Генеральна асамблея ОАД підтвердила відповідний підхід та заявила, що представники, призначені конституційним і легітимним урядом президента М. Селайї, продовжують представляти Гондурас в ОАД [19]. Отже, міжнародна організація не лише відмовилася визнавати режим, який фактично отримав контроль над державним апаратом, але й відокремила ефективний контроль від права міжнародного представництва держави. У підсумку 4 липня 2009 р. право Гондурасу брати участь у діяльності ОАД було призупинено відповідно до ст. 21 Міжамериканської демократичної хартії. Одночасно в резолюції було наголошено, що дипломатичні заходи щодо врегулювання кризи не повинні тлумачитися як визнання режиму, що виник унаслідок порушення конституційного порядку [20]. Таким чином, випадок Гондурасу поєднав одразу дві моделі: класичне невизнання уряду за логікою Тобара та сучасну інституційну санкцію у вигляді призупинення міжнародного представництва. На нашу думку, саме Гондурас 2009 р. є одним із найбільш чистих прикладів застосування доктрини Тобара в модернізованій формі.

Ще більш системного характеру відповідний принцип набув у праві Африканського Союзу. Так ст. 4 Установчого акта Африканського Союзу закріплює серед принципів Союзу засудження та відхилення неконституційних змін урядів. Відповідно до ст. 30 Установчого акта уряди, які прийшли до влади неконституційними засобами, не допускаються до участі у діяльності Африканського Союзу [12].

Подальшу конкретизацію цей принцип отримав в Африканській хартії про демократію, вибори та врядування. Ст. 23 Хартії до неконституційних змін уряду відносить, зокрема: державний переворот проти демократично обраного уряду; втручання найманців з метою усунення демократично обраного уряду; заміну демократично обраної влади озброєними дисидентами чи повстанцями; відмову чинного уряду передати владу переможцеві вільних і чесних виборів; зміни конституції або інших правових актів, які порушують принцип демократичної зміни влади. У цьому проявляється суттєва еволюція порівняно з класичною доктриною Тобара. Як бачимо, міжнародно-правова реакція спрямовується вже не тільки проти військового перевороту, але й проти інших форм неправомірного збереження чи захоплення влади. Окремо ст. 25 Хартії передбачає призупинення участі відповідної держави в Африканському Союзі, можливість застосування санкцій та обмеження щодо осіб, відповідальних за неконституційну зміну уряду [11].

Таким чином можна стверджувати, що первісна формула застосування доктрини Тобара «переворот → невизнання → відновлення конституційного порядку» фактично трансформувалася в більш складну: «неконституційна зміна влади → колективна міжнародно-правова оцінка → обмеження міжнародної репрезентативності → санкції → відновлення демократичного конституційного порядку». Як з цього приводу зазначає Е. де Вет, відповідні зміни істотно посилили роль демократичної легітимності в африканській практиці, хоча поки що вона не може вважатися критерієм, який повністю замінив традиційний принцип ефективного контролю [13, с. 470–478].

Ще одним із показових прикладів реалізації зазначеного механізму стала ситуація на Мадагаскарі 2009 р. Після передачі влади військовим та подальшого встановлення влади Андрі Радзуеліни Африканський Союз розцінив відповідні події як неконституційну зміну уряду. Мадагаскар було усунуто від участі у діяльності органів Африканського Союзу до відновлення конституційного порядку [8, с. 170–171]. Важливо, що стабілізація фактичного контролю нової влади не була визнана достатньою для автоматичної міжнародної легітимації режиму. Аналогічна логіка простежувалася у подальшій практиці Африканського Союзу щодо Судану, Малі, Гвінеї, Буркіна-Фасо та інших випадків військових переворотів у 2019–2020-х роках.

Таким чином, в Африці принцип, генетично близький доктрині Тобара, перестав бути реакцією на одиничний випадок і перетворився на елемент

регіонального міжнародно-правового порядку. Разом із тим практика залишається не повністю послідовною. Е. де Вет справедливо звертає увагу на вибірковість застосування критеріїв демократичної легітимності та на збереження істотного значення ефективного контролю [13]. Тому правильніше говорити не про загальну автоматичну заборону визнання будь-якого неконституційного уряду, а про сформований регіональний режим протидії неконституційним змінам державної влади.

Особливе місце серед сучасних випадків посідає ситуація в Афганістані після встановлення рухом «Талібан» контролю над державою у серпні 2021 р. 15 серпня 2021 р. сили «Талібану» увійшли до Кабула, після чого попередня система державної влади фактично припинила функціонувати, а президент Ашраф Гані залишив країну. На відміну від класичного військового перевороту, встановлення влади «Талібану» стало результатом тривалого внутрішнього збройного конфлікту та військового наступу. Тому ототожнювати афганський випадок із класичною моделлю державного перевороту було б неправильно.

Водночас доктрина Тобара історично не обмежувалася винятково технічною формою військового перевороту. Її фундаментальна ідея полягала у тому, що насильницьке та неконституційне усунення визнаного уряду не повинно автоматично створювати міжнародну легітимність нової влади. Саме в цьому аспекті афганський випадок є надзвичайно показовим. «Талібан» у відносно короткий строк отримав фактичний контроль над основною частиною території Афганістану, столицею, державними установами та механізмами публічного управління. З позицій класичної доктрини ефективності це створювало вагомі підстави розглядати його як фактичний уряд держави.

Однак ефективний контроль не призвів до автоматичного міжнародного визнання. А. Тріведі звертає увагу, що держави почали активно взаємодіяти з новою афганською владою, підтримувати дипломатичні контакти, відновлювати роботу дипломатичних представництв та укладати практичні домовленості, не переходячи при цьому до формального визнання уряду «Талібану» [22, с. 209–222]. Держави також висували умови для можливої нормалізації його міжнародного статусу, зокрема створення інклюзивного уряду, дотримання прав людини, гарантування прав жінок і недопущення використання території Афганістану міжнародними терористичними організаціями [16; 22]. Таким чином, афганська ситуація демонструє істотне послаблення традиційної формули, відповідно до якої тривалий ефективний контроль практично автоматично приводив до міжнародного прийняття нового уряду.

Ще більш показовим є питання представництва Афганістану в Організації Об'єднаних Націй. Після приходу «Талібану» до влади його представники заявили претензії на міжнародне представництво Афганістану. Однак питання про передачу їм місця держави в ООН не було вирішено на їхню користь. У 2021 р. Комітет Генеральної Асамблеї ООН з перевірки повноважень відклав ухвалення рішення щодо представництва Афганістану [23]. Це має принципове теоретичне значення. Фактична влада, яка контролює територію, населення та державний апарат, не отримала автоматично ще одну важливу складову урядового статусу – право представляти державу в універсальній міжнародній організації.

Отже, в афганському випадку особливо чітко розмежувалися три категорії: 1. Ефективний контроль над державою; 2. Міжнародно-правове визнання уряду; 3. Право на міжнародне представництво держави. Традиційно ці елементи значною мірою збігалися. Афганський випадок демонструє, що у сучасному міжнародному праві вони можуть існувати окремо один від одного. Саме тому практика щодо Афганістану є функціонально близькою до логіки доктрини Тобара: володіння державною владою як фактичне явище не ототожнюється автоматично з міжнародною урядовою легітимністю.

Новий етап у розвитку ситуації настав 3 липня 2025 р., коли Російська Федерація стала першою державою, яка формально визнала уряд «Талібану», прийнявши вірчі грамоти призначеного ним посла [21]. На нашу думку, російське рішення не повинно розглядатися як доказ того, що міжнародна практика невизнання влади, сформованої неконституційним та насильницьким шляхом, не має юридичного значення. Навпаки, протягом майже чотирьох років після встановлення «Талібаном» ефективного контролю переважна більшість держав утримувалася від його формального визнання, незважаючи на необхідність практичної взаємодії з фактичною владою Афганістану [16; 22]. Саме тому російське визнання доцільно оцінювати не ізольовано, а у співвідношенні з переважаючою поведінкою міжнародного співтовариства.

На нашу думку, визнання Російською Федерацією уряду «Талібану» може розглядатися як відхилення від сформованого напряму міжнародної практики та як нехтування звичаєво-правовими

тенденціями, спрямованими на недопущення автоматичної міжнародної легітимації влади, здобутої шляхом насильницького і неконституційного усунення попереднього визнаного уряду.

Висновки. Доктрина Тобара стала однією з перших системних спроб пов'язати міжнародний статус уряду не тільки з його фактичною здатністю здійснювати державну владу, але й з правомірністю способу її набуття. Закріплення принципу невизнання неконституційних урядів у центральноамериканських договорах початку XX ст. надало відповідній політичній концепції міжнародно-правового значення. Протягом XX ст. поширення критерію ефективного контролю та доктрини Естради сприяло зменшенню ролі формальних актів визнання урядів. Однак це не спричинило зникнення основної проблеми, яку намагалася вирішити доктрина Тобара.

Практика XXI ст. свідчить про її суттєву функціональну трансформацію. Найбільш виразним сучасним проявом класичної формули Тобара залишається реакція ОАД на державний переворот у Гондурасі 2009 р. ОАД прямо заявила про невизнання будь-якого уряду, що виникне внаслідок неконституційного переривання демократичного порядку, та зберегла право міжнародного представництва за представниками усунутого конституційного уряду. Ще більш глибокої інституціоналізації відповідний принцип набув у праві Африканського Союзу. Установчий акт АС та Африканська хартія про демократію, вибори та врядування сформували регіональну систему протидії неконституційним змінам урядів, яка передбачає обмеження міжнародної репрезентативності, призупинення участі у діяльності організації та застосування санкцій [11; 12].

Особливе теоретичне значення має ситуація в Афганістані після 2021 р. Встановлення «Талібаном» ефективного контролю над територією та державним апаратом не спричинило автоматичного міжнародного визнання сформованого ним уряду і не забезпечило автоматичного отримання права представляти Афганістан в ООН.

Все це підтверджує формування в сучасному міжнародному праві принципового розмежування між фактичною ефективністю влади, міжнародним визнанням та міжнародною урядовою репрезентативністю. Водночас сучасний стан міжнародного права поки що не дозволяє беззастережно констатувати існування універсальної звичаєвої норми, яка за будь-яких обставин юридично забороняє визнання всіх неконституційних урядів.

Таким чином можна констатувати, що доктрина Тобара не зникла з міжнародного права, однак вона суттєво трансформувалася. Її сучасний зміст полягає вже не стільки у традиційній двосторонній формулі «визнати – не визнати уряд», скільки у колективній міжнародно-правовій відмові автоматично перетворювати фактичне захоплення державної влади на повноцінну міжнародну репрезентативність. Саме в такому функціональному розумінні принцип, сформульований Карлосом Тобаром понад сто років тому, зберігає значення для міжнародного права XXI століття.

Список літератури:

1. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / за ред. В. Г. Буткевича. Київ : Либідь, 2002. 608 с.

2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2020. 544 с.

3. Дурсунов Р. М. Доктрини міжнародно-правового визнання в практиці держав Південної та Північної Америки. *Форум права.* 2011. № 4. С. 229–232. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2011_4_38.pdf

4. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. Т. 1. Основи теорії / В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін. ; за ред. В. В. Мицика. Харків : Право, 2019. 416 с.

5. Міжнародне публічне право : підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін. ; за ред. В. М. Репецького. 2-ге вид., стер. Київ : Знання, 2012. 437 с.

6. Мицик В. В. Визнання в міжнародному праві: сучасна теорія та практика. *Міжнародний правопорядок: сучасні проблеми та їх вирішення* : зб. матеріалів конф. до 125-річчя від дня народження Володимира Михайловича Корецького (19 лют. 2015 р., м. Київ) / упоряд. І. М. Проценко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Н. Денисова. Львів : СПОЛОМ, 2015. С. 50–59.

7. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. 2-ге вид., змін. та допов. Київ : КНТ, 2010. 280 с.

8. Репецька О. І. Вплив політичної доктрини Тобара на міжнародно-правові норми визнання урядів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки».* 2018. Т. 2. № 1. С. 168–171. URL: https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/download/102/93/

9. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Міжнародне право : підручник. Київ : Знання, 2012. 631 с.

10. Хмельова І. Є. Визнання урядів: класичні підходи та сучасні тенденції. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 370–373. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/62

11. African Charter on Democracy, Elections and Governance. Addis Ababa, 30 January 2007. Articles 23–26. URL: https://au.int/en/treaties/african-charter-democracy-elections-and-governance

12. Constitutive Act of the African Union. Lomé, 11 July 2000. Articles 4, 30. URL: https://achpr.au.int/en/node/884

13. De Wet E. The Role of Democratic Legitimacy in the Recognition of Governments in Africa since the End of the Cold War. *International Journal of Constitutional Law*. 2019. Vol. 17. Issue 2. P. 470–478. DOI: 10.1093/icon/moz036

14. General Treaty of Peace and Amity. Central American Peace Conference. Washington, 20 December 1907. URL: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1907p2/d148

15. General Treaty of Peace and Amity. Costa Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua and El Salvador. Washington, 7 February 1923. Article II. URL: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1923v02/d345

16. Hasar S. Recognition of Governments and the Prohibition of Intervention. *AJIL Unbound.* 2025. Vol. 119. P. 275–279. DOI: 10.1017/aju.2025.10037

17. Inter-American Democratic Charter. Adopted by the General Assembly of the Organization of American States. Lima, 11 September 2001. Articles 19–22. URL: https://www.oas.org/en/iachr/mandate/Basics/democraticcharter.asp.

18. Organization of American States. Current Situation in Honduras. CP/RES. 953 (1700/09). 28 June 2009. URL: https://www.oas.org/consejo/resolutions/res953.asp

19. Organization of American States. Resolution on the Political Crisis in Honduras. AG/RES. 1 (XXXVII-E/09). 1 July 2009. URL: https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=E-216%2F09

20. Organization of American States. Resolution on the Suspension of the Right of Honduras to Participate in the OAS. AG/RES. 2 (XXXVII-E/09). 4 July 2009. URL: https://www.oas.org/en/media_center/press_release.asp?sCodigo=e-219%2F09

21. Reuters. Russia becomes first country to recognise Taliban government of Afghanistan. 3 July 2025. URL: https://www.reuters.com/world/asia-pacific/russia-becomes-first-country-recognise-taliban-government-afghanistan-2025-07-03/.

22. Trivedi A. Topsy-Turvy Journey of the Taliban Recognition in International Law: What Next? *Asian Journal of International Law.* 2025. Vol. 15. Issue 2. P. 209–222. DOI: 10.1017/S2044251324000304..

23. United Nations General Assembly. Credentials Committee. Report of the Credentials Committee. Seventy-sixth session. A/76/550. 1 December 2021. URL: https://digitallibrary.un.org/record/3950043

Taranenko M. M. THE TOBAR DOCTRINE IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL LAW: FROM NON-RECOGNITION OF UNCONSTITUTIONAL GOVERNMENTS TO REGIONAL MECHANISMS FOR THE PROTECTION OF DEMOCRATIC LEGITIMACY

The article examines the Tobar Doctrine and the transformation of its fundamental principle of non-recognition of governments that come to power through unconstitutional means. The historical origins of the doctrine, its incorporation into Central American treaties, its relationship with the effective-control criterion and the Estrada Doctrine are analysed. Particular attention is devoted to twenty-first-century international practice. It is argued that the classical Tobar Doctrine has undergone a functional transformation from bilateral non-recognition towards collective institutional mechanisms designed to prevent unconstitutional seizure of governmental power from automatically generating international legitimacy. The article analyses the 2001 Inter-American Democratic Charter and the response of the Organization of American States to the 2009 coup in Honduras. The Honduran case is regarded as one of the clearest contemporary manifestations of the classical Tobar approach, since the OAS expressly declared that no government arising from the unconstitutional interruption of democratic order would be recognized. The legal framework and practice of the African Union concerning unconstitutional changes of government are also examined. It is demonstrated that the Tobar rationale has become institutionalized through suspension of participation, sanctions and requirements to restore constitutional and democratic government. Special attention is paid to Afghanistan following the Taliban's seizure of power in 2021. The Afghan case demonstrates the growing distinction between effective control, recognition of government and the right to international representation. Russia's formal recognition of the Taliban government in 2025 is viewed not as disproving the relevant international trend but as a deviation from predominant international practice and as disregard for emerging customary-law tendencies aimed at preventing unconstitutional and violent seizure of power from automatically generating

international governmental legitimacy. The article proposes the concept of a functional transformation of the Tobar Doctrine and argues that contemporary international law increasingly distinguishes factual governmental effectiveness from international governmental legitimacy.

Keywords: *recognition of governments, Tobar Doctrine, unconstitutional change of government, coup d'état, Taliban, Afghanistan, democratic legitimacy, Organization of American States, African Union, effective control, international representation.*

Дата першого надходження статті до видання: 18.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026